

KNJIŽNICA MEDVODE
CESTA KOMANDANTA STANETA 10
MEDVODE

mag. Igor Podbrežnik in dr. Petra Samec Stefančič

**STRATEGIJA DELOVANJA KNJIŽNICE MEDVODE V
OBODOBJU 2020-2025**

Medvode, 2020

1. UVOD

S strategijo za obdobje od leta 2020 do 2025 želimo strokovni delavci Knjižnice Medvode uresničiti ključne cilje, ki smo si jih postavili na podlagi ugotovitev različnih analiz, podatkov, izračunov. Skratka: cilji, ki jih vključujemo v strategijo kulturne politike občine, temeljijo na dejstvih in ne zgolj na naših mnenjih. Odločanje na podlagi dejstev in z veliko zalogo strokovnega znanja je značilnost pričujoče strategije, s katero smo opredelili glavna področja našega prihodnjega delovanja. Pri tem so nas vodile potrebe uporabnikov in tudi proaktivnost, ki se kaže v načrtnem in ciljnem delovanju, ki vključuje vrednotenje rezultatov (Strokovna priporočila in standardi¹, 2019). Strokovna priporočila in standardi do leta 2028 so zato v ospredje postavila knjižnične vloge, ki se oblikujejo prav na podlagi analize lokalnega okolja, torej na podlagi potreb uporabnikov. S tem se odmikamo od središčne vloge knjižnične zbirke in številčnih opredeljevanj in v središče postavljamo uporabnika in kakovost storitev.

1.1. KNJIŽNIČNA DEJAVNOST, OPREDELITEV JAVNEGA INTERESA

V javni interes na področju knjižnične dejavnosti spadajo:

- kar najboljša ponudba knjižničnega gradiva vseh vrst,
- ponudba informacij in storitev, ki so osredotočene na kulturne, izobraževalne, informacijske in socialne potrebe okolja, na informacijsko opismenjevanje in podporo vseživljenjskemu učenju,
- spodbujanje bralne kulture,
- zagotavljanje prostorskih možnosti in opreme za uporabo knjižničnega gradiva,
- pridobivanje informacij in smotrna izraba prostega časa v knjižnicah,
- omogočanje dostopa do urejenih zbirk domoznanskega gradiva za lokalne študije,
- izobraževanje, raziskovanje, dostop do kataložnih podatkov vseh knjižnic v Sloveniji prek sistema COBISS,
- odprt dostop do svetovnih virov informacij,
- medknjižnična izposoja iz domačih in tudi tujih knjižnic.

Za uresničevanje javnega interesa na področju knjižnične dejavnosti je v občini Medvode zadolžen javni zavod Knjižnica Medvode, ki izvaja knjižnično javno službo na celotnem območju občine, kjer so v začetku leta 2020 naštel 16.829 prebivalcev.

Knjižnica Medvode je v letu 2019 praznovala 10-letnico samostojnosti. V teh letih se je iz krajevne knjižnice, ki je do njene osamosvojitve delovala pod okriljem Knjižnice Ljubljana Šiška, razvila v samostojno osrednjo knjižnico, čemur je prilagajala tako svoje storitve kot tudi knjižnično zbirko. Knjižnica stoji sredi Medvod, njena lokacija je v neposredni bližini avtobusnih postajališč medkrajevnega in mestnega prometa in železniške postaje, motoriziranim uporabnikom so na voljo brezplačna parkirišča v neposredni bližini knjižnice, pešci pa lahko obišejo knjižnico po urejenih, hoji namenjenih površinah. Ob knjižnici so občinska uprava, izpostava Upravne enote Ljubljana, trgovine, parkirišča, tržnica in osrednji prostor za prireditve, sotočje dveh rek in otroško igrišča.

¹ Brenčič, P., Fras, P. S., Podbrežnik, V. B., Vilar, P., Vodeb, G., & Zdravje, A. (2019). Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice: (za obdobje 2018-2028). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Knjižnica Medvode v slovenskem prostoru sodi med srednje razvite splošne knjižnice, kar je ocena Centra za razvoj knjižnic v NUK-u. Ocena je nastala na podlagi rezultatov meritev razvitosti knjižnic. Izmerjeni podatki o številu enot v knjižnični mreži in njihovi opremi, številu in usposobljenosti zaposlenih, številu članov, obsegu in značilnostih temeljne knjižnične zaloge, prirastu in številu članov se primerjajo s kazalniki razvitosti, ki so določeni s Pravilnikom o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (Uradni list RS, št. 73/03, 70/08 in 80/12).

Knjižnica Medvode se glede na število potencialnih uporabnikov (15.001–20.000), ki jim zagotavlja storitve, uvršča med splošne knjižnice 2. skupine, kamor sodijo še knjižnice s sedeži zavodov v Izoli, Radljah, Mozirju, Idriji, Cerknici, Ormožu, Zagorju, Trbovljah, Kočevju, Sevnici, Piranu, Laškem, Ljutomeru, Šmarjah, Črnomlju, Tolminu, Lenartu in Šentjurju. Knjižnica Medvode med navedenimi knjižnicami izstopa z visokim deležem članov med potencialnimi uporabniki in z zelo aktualno knjižnično zbirko, kar zadnjih nekaj let dokazujeta največje število izposojenih enot knjižničnega gradiva na potencialnega uporabnika in najvišji obrat knjižnične zbirke med vsemi knjižnicami 2. kategorije.

Knjižnica Medvode se uspešno povezuje z nekaterimi drugimi akterji na področju kulture in izobraževanja v občini Medvode, pa tudi v širšem slovenskem prostoru in celo v tujini. Prav tako se povezuje z nekaterimi institucijami iz drugih resorjev (Zdravstveni dom Medvode, DEOS Medvode, Društvo Barka, Društvo upokojencev, Center za socialno delo Ljubljana, enota Medvode), skrbi za vključenost ranljivih skupin ter za promocijo bralne kulture.

1.2. PRIORITETE IN CILJI – UKREPI – KAZALNIKI USPEŠNOSTI

1.1.1. Prvi cilj: Knjižnica Medvode je središče spodbujanja bralne kulture

Knjižnica Medvode je eden osrednjih centrov informacijske družbe lokalne skupnosti in središče spodbujanja bralne kulture, zato želimo slediti Strokovnim priporočilom in standardom, ki za obdobje do leta 2028 v ospredje postavljajo knjižnične vloge, ki se oblikujejo prav na podlagi analize lokalnega okolja, torej na podlagi potreb uporabnikov. S tem se odmikamo od središčne vloge knjižnične zbirke in številčnih opredeljevanj, v središče pa postavljamo uporabnika in kakovost naših storitev.

1. ukrep: Neprestano posodabljanje knjižnične zbirke

Za uspešno delovanje knjižnice je treba zagotoviti ustrezno kvaliteto knjižnične zbirke, zlasti njeno aktualnost, prilagojeno potrebam uporabnikov v lokalnem okolju, hkrati pa tudi ciljem kulturne politike. Poleg nakupa knjižnega gradiva je treba posebno pozornost posvetiti gradivom v odprtem dostopu, zlasti avdiovizualnim ter spletnim kulturnim in informacijskim virom, ki jih je potrebno približati uporabnikom, uporabnike pa spodbuditi in jih opolnomočiti za njihovo uporabo.

Za knjižnična gradiva lokalna skupnost v strateškem obdobju zagotovi vsaj 50 odstotkov več sredstev, kot jih namenja danes.

Pričakovani učinki:

V skladu s Strokovnimi priporočili in standardi bo Knjižnica Medvode v obdobju od 2021 do 2028 trajno dosegla letni prirast v vrednosti najmanj 250 enot knjižnega in 50 enot neknjižnega gradiva na 1000 prebivalcev.

Kazalniki uspešnosti:

- letni prirast knjižnega gradiva,
- letni prirast neknjižnega gradiva,
- letni odpis knjižničnega gradiva,
- delež gradiva v knjižnični zbirki, ki je mlajši od pet let,
- povečanje števila članov knjižnice,
- rast izposoje knjižničnega gradiva.

2. ukrep: Širitev knjižnične mreže

Za doseganje dostopnosti kulturnih dobrin mora splošna knjižnica razvijati knjižnično mrežo z ustanavljanjem krajevnih knjižnic in s postavitvijo premičnih zbirk. Tako omogoča distribucijo gradiva v svoji mreži in omogoča enakopraven dostop do gradiva vsem prebivalcem v občini.

Zato je potrebno poiskati vire in se odločiti za izvedbo naslednjih možnih rešitev:

- Odprtje krajevne knjižnice v Smedniku oz. v Sori, saj trenutna rešitev s postajališči bibliobusa uporabnikom omogoča zgolj izposojanje gradiva, ki se glede na statistične podatke v zadnjem obdobju zmanjšuje, ne nudi pa še drugih knjižničnih storitev, ki sodijo v ponudbo splošnih knjižnic.
- Oblikovanje in postavitvev premičnih zbirk (klub Jedro, kulturno-umetniška društva, DEOS, ...) z natančno usmerjenimi vsebinami za ciljne skupine uporabnikov.
- Vzpostavitev izposoje knjižničnega gradiva, ki bo uporabnikom na voljo 24 ur na dan vseh sedem dni v tednu (7/24), saj se ugotavlja potreba, da se izposoja knjižničnega gradiva uporabnikom zagotavlja tudi izven delovnega časa, v katerem je knjižnica sicer odprta za uporabnike. Navedeno se najprej vzpostavi na sedežu knjižnice, kasneje tudi na vsaj dveh lokacijah izven Medvod, kjer se vzporedno zagotovi tudi avtomatizirano vračanje knjižnega gradiva. Izgradnja sistema izposoje 24/7 se pod določenimi pogoji lahko vzpostavi v okviru EU projekta Pametna mesta.
- Okrepi se storitev dostave knjižničnega gradiva na dom, ki je sedaj še v pilotni fazi. S tem se razširi obseg ranljivih skupin uporabnikov, ki jim je storitev namenjena, v izvedbo storitve pa se primarno vključijo socialno čuteči prostovoljci.

Pričakovani učinki:

S krajevnimi knjižnicami in premičnimi zbirkami izpolnjujemo temeljno vodilo kulturne politike - dostopnost knjižničnih storitev, ter širimo bralno kulturo tudi v naseljih, ki so izven občinskega središča oddaljeni več kot 2,5 kilometra.

Storitev izposoje 24/7 sledi sodobnemu utripu družbe, zlasti potrebam globalno usmerjenega gospodarstva, saj je prilagojena uporabnikom glede na njihove poklicne, družinske oz. študijske obveznosti.

Kazalniki uspešnosti:

- število krajevnih knjižnic,
- število premičnih zbirk,
- pokritost območja občine z dostopom do knjižničnih storitev,
- povečanje števila uporabnikov,
- povečanje izposoje knjižničnega gradiva.

3. ukrep: Posodabljanje informacijsko-komunikacijske tehnologije za razvoj spletnih storitev in informacijsko usposabljanje uporabnikov

Da bi lahko uresničevala svoje poslanstvo kot ga predvideva zakonodaja, mora knjižnica izpolnjevati tudi tehnološke pogoje, ki bodo čim večjemu številu uporabnikov nudili oddaljen dostop do elektronskih virov preko knjižničnega strežnika, torej vlagati v razvoj e-storitev. Njeno delovanje mora biti podprto s sodobno informacijsko in komunikacijsko tehnologijo, kar pomeni nenehno posodabljanje tehnološke opreme in implementacija novih programskih orodij. Za posodabljanje, za nakup dodatne opreme, za njeno vzdrževanje, za informacijsko opismenjevanje, e-učilnico in digitalizacijo pa knjižnica potrebuje dodatna sredstva.

Pomembno je tudi informacijsko opismenjevanje uporabnikov, zlasti socialno šibkejših skupin, otrok in starejših. Ta pismenost sodi med temeljne kompetence ter usposobljenosti, ki posamezniku omogoča dostop do informacij javnega značaja ter najrazličnejših znanj. V ta namen je potrebno urediti tudi e-učilnico. S tem izpolnjujemo nalogo vseživljenjskega učenja.

Digitalizacija, s katero sodobna tehnologija omogoča večjo dostopnost gradiva, poleg vseživljenjskega učenja ostaja glavna tema tudi znotraj ciljev kulturne politike. Redko, dragoceno, težje dostopno gradivo ter domoznansko gradivo bomo digitalizirali in vsej javnosti ponudili celotno vsebino te kulturne dediščine.

Če knjižnica želi uresničiti svoje poslanstvo, ne sme delovati kot osamljeni otok, ampak se mora razvijati, povezovati ter s tem zagotavljati pogoje dialoga in sodelovanja kot eno najboljših podlag za razvoj vsakega posameznika in skupnosti v celoti.

Pričakovani učinki:

- izboljšanje informacijske pismenosti vseh generacij,
- socialna vključenost (knjižnica navdušuje, usposablja in omogoča dostop do spleta vsem, ki sami tega še vedno drugje ne uporabljajo; nudi brezplačno informacijsko opismenjevanje),
- povečevanje zmožnosti uporabe sodobne tehnologije in informacijskih virov prebivalcev v lokalni skupnosti,
- pospešuje uporabo storitev knjižnice na daljavo (uporaba informacijskih virov, dostop do digitaliziranih vsebin digitalnih knjižnic),
- dostopnost knjižne dediščine v digitalni knjižnici s polnimi besedili.

Kazalniki uspešnosti:

- povečevanje števila ur informacijskega izobraževanja,
- povečanje števila domoznanskih publikacij in digitaliziranih zapisov,
- povečevanje oddaljenega obiska zaradi ponudbe digitalnih vsebin.

4. ukrep: bralna kultura

Knjižnica je prva, osrednja, glavna promotorica glavnega promotorja bralne kulture v občini Medvode. S svojimi programi in skrbjo za redno posodabljanje svojih zbirk in njihovo promocijo ter vključevanjem v nacionalne in regionalne programe promocije branja izpolnjuje vodila nacionalne kulturne politike.

Tudi sama knjižnica pripravlja posebne projekte za dvig bralne kulture ter sodeluje z vrtci, s šolami in z drugimi akterji v lokalnem okolju. Knjižnica proaktivno razvija nove storitve, ki temeljijo na potrebah zdajšnjih in potencialnih uporabnikov.

Pričakovani učinki:

Večja izposoja predvsem kvalitetnega knjižničnega gradiva, večji obisk knjižnice, dvig bralne kulture.

Kazalniki uspešnosti:

- rast števila udeležencev projektov za promocijo branja,
- rast izposoje knjižničnega gradiva,
- delež izposoje gradiva, ki ga sofinancira Ministrstvo za kulturo.

1.1.2. Drugi cilj: Ureditev pogojev za izvajanje knjižnične dejavnosti

Stavba Knjižnice Medvode je še vedno sodobna, udobna in varna, bila pa je projektirana kot krajevna knjižnica. V desetih letih samostojnega delovanja zavoda je knjižnica postopoma prerasla v osrednjo splošno knjižnico, pri tem pa je bila ves čas omejena s prostorskimi pogoji. Danes smo kljub pomanjkanju prostora in sredstev za nakup knjižničnega gradiva uspešni pri naslednjih knjižničnih vlogah:

- razvoj predbralne pismenosti,
- bralna kultura in pismenost otrok,
- pridobivanje znanja,
- vključevanje članov lokalne skupnosti v družbo,
- domoznanska dejavnost,
- spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti.

Da smo s temi knjižničnimi vlogami uspešni, sklepamo po številu obiska, obratu knjižničnega gradiva, zlasti pa po tem, da imamo za vsako od zgoraj naštetih knjižničnih vlog že razvite in uveljavljene projekte (npr.: pravljичne urice, bralna značka Medvodko bere, Medvoška knjižna transverzala, bralna značka za odrasle, digitalizirano domoznansko gradivo, obsežna partnerstva ...).

Ne moremo pa nuditi storitev, za katere potrebujemo dodatne prostore, ločene od oddelka izposoje, oziroma so te storitve močno okrnjene. Tako sploh ne nudimo računalniškega opismenjevanja, saj za večje skupine nimamo niti ustreznega prostora niti tej dejavnosti prilagojene opreme. Vse prireditve lahko izvajamo le izven urnika, namenjenega za izposajo, kar seveda zmanjšuje nabor ponudbe, ki je uveljavljena v splošnih knjižnicah drugje po Sloveniji. Zaradi neustreznega prostora k uporabi knjižničnega gradiva ne moremo pritegniti določenih ciljnih skupin (več mladostnikov, še več družin), saj je na oddelku za otroke in mladino tesno in neudobno. Ne moremo širiti ponudbe uporabe igrač, pa čeprav povpraševanje po tej dejavnosti rase. Prav tako ne moremo ustrezno izpolniti vloge informacijskega središča lokalne skupnosti. Lahko le sklenemo, da zaradi pogojev dela poslanstva knjižnice ne izpolnujemo v celoti.

1. ukrep: Urejevanje prostorskih in infrastrukturnih pomanjkljivosti

S pokritjem notranjega atrija pridobimo večnamenski prostor za izvedbo številnih dejavnosti, ki jih sedaj v času delovanja izposoje ne moremo izvajati, hkrati pa pridobimo dodaten prostor za kvalitetno postavitev knjižnične zbirke.

Ker znotraj obstoječe zgradbe ni realnih možnosti dograditve potrebnih prostorov, se kot možna opcija ponuja pridobitev prostorov za upravno in strokovno delo zavoda v objektu »4 mačke«.

Pričakovani učinki:

Omogočanje sodobne prezentacije kulturnih dogodkov, omogočanje več prostora za strokovno ureditev knjižničnega gradiva, optimalnejši pogoji za delo vodstva knjižnice kot tudi strokovnih delavcev, gradnja in aktualnost knjižnične zbirke in drugega gradiva v odprtem dostopu, zmanjšanje porabe energije, omogočanje dostopnosti do znanja, pomoč pri iskanju znanja ...

Kazalniki uspešnosti:

- število dogodkov v knjižnici,
- število obiskovalcev knjižnice,
- obseg informacijskega opismenjevanja,
- novi projekti, storitve,
- povečanje zadovoljstva uporabnikov,
- izboljšanje organizacijske klime.

2. ukrep. Avtomatizacija izposoje ter novi dostopi do uporabnikov

Potreba po avtomatizirani izposoji se je še posebej dramatično izpostavila v aktualni zdravstveni krizi. Prednost takega načina je v hitri, enostavni izposoji in vračilu gradiva, kar uporabniki opravijo sami, brez pomoči knjižničarjev, ki zato lahko v tem času opravljajo druge, prav tako nujne zadolžitve. Sam potek izposoje gradiva in zahtev uporabnikov v času obiska knjižnice je namreč toliko poseben, da onemogoča natančno načrtovanje nalog zaposlenih na izposojevalnem mestu.

Uvedba paketnikov (24/7) ter možnost dostave gradiva na dom je namenjena uporabnikom, ki iz različnih razlogov ne morejo dostopati do storitve izposoje v času obratovanja knjižnice.

Pričakovani učinki:

Samostojna raba knjižničnih storitev, manjša obremenitev osebja, ki mu ostaja več časa za projektno delo in razvoj novih storitev.

Kazalniki uspešnosti:

- povečanje izposoje knjižničnega gradiva,
- število obiskovalcev knjižnice,
- obseg informacijskega opismenjevanja,
- novi projekti, storitve.

Medvode, oktober 2020